

Budućnost munjevitog rata i nuklearna strategija

O nekim razmišljanjima na Zapadu

Ratni sukobi na Bliskom istoku, naročito četvrti arapsko-izrael-ski rat, vođen oktobra 1973, često su predmet rasprava političkih i vojnih krugova, naučnika i stručnjaka i na Zapadu i na Istoku.¹ Pri tom nije reč samo o zanimljivim i poučnim borbenim iskustvima, stečenim u tih nekoliko dana žestokih okršaja jakih formacija i naj-modernije konvencionalne ratne tehnike, već, prvenstveno, o nastavku polemičkih rasprava o nekim dilemama savremene strategijske misli koje je taj rat još više produbio i, delimično, otvorio. Ovo pogotovu kada je u pitanju mogućnost započinjanja i načina vođenja modernog munjevitog rata i odbrana od njega.

Te rasprave su, naročito kada je reč o supersilama i blokovima, rezultirale i temeljitim preispitivanjem doktrina i strategija sopstvenih zemalja i vojno-političkih grupacija, naročito na evropskom ratištu. Mišljenja, procene i zaključci su različiti po prilazu problemima i po sadržaju, ali, uglavnom, veoma interesantna, temeljena na sagledavanju posledica koje sobom nose i u vojnu misao neminovno unose najnovije rezultate naučne misli i, naročito, razvoj vojne tehnike i novog oružja. Odgovori se traže u sferama konvencionalnog i nuklearnog oružja.

Za današnje veoma složene vojno-političke uslove, shvatljivo je što se u pokojem od tih mišljenja, procena i zaključaka oseti manje

¹ Pored mnoštva napisanih vojno-političkih komentara i vođenih polemika o različitim aspektima tog rata, organizovano je i više naučnih skupova. Sem ostalog, londonski institut za strategijske studije sakupio je vojne eksperte Zapada na Univerzitetu u Sussexu, dok su sovjetski stručnjaci, u Akademiji oklopnih jedinica, koja nosi ime maršala Malinovskog, pokušali da utvrde pouke iz tog rata. Naučni simpozijumi organizovani su u Egiptu i Izraelu.

ili više otvoren prizvuk dobro poznate hladnoratovske logike. Ovo se, bez obzira na njihov relativno manji broj, ne sme zanemarivati, pogotovu danas kada se najreakcionarnije snage, među njima i neo-fašističke, otvoreno oglašavaju, povezuju i razorno deluju.

Vašington: vernost konceptu „isturene odbrane u Evropi“

Među mišljenjima stratega sa Zapada su i ona koja nacionalnim vodstvima i NATO-u ukazuju na preku potrebu da Zapad, budući da Istok, prema njihovim procenama, ima prednost u trupama i konvencionalnom naoružanju na evropskom ratištu — »mora naći odgovor od iznenadnog napada«. Baš tu prednost i konvencionalnu nadmoć SSSR-a moguće je, prema Zbignjevu Bžežinskom, savetniku predsednika Kartera za pitanja bezbednosti, paralisati »novim vojnim tehnologijama«. Rešenja koja nude ugledni vojni i drugi teoretičari sa Zapada veoma su različita; većina njih se, u suštini, svodi na naglašenu ulogu novih borbenih sistema a naročito nuklearnog oružja. Verovatno u tom kontekstu treba posmatrati i nove ideje i planove daljeg razvoja nuklearnog potencijala (krilate rakete, neutronsko oružje, i sl.).

U američkoj koncepciji upotrebe snaga na evropskom ratištu zadržana je strategija »elastičnog odgovora« koja, pored vođenja rata konvencionalnim sredstvima, dopušta i opciju dozirane i selektivne upotrebe taktičkih nuklearnih borbenih sredstava. Načelo isturanja glavnih snaga što bliže liniji dodira i tučenja protivnika već na prilazima, to jest »isturena odbrana« ostaje i dalje na snazi, ali se sada detaljnije razrađuje i preciznije definiše. Pri tom je od posebnog značaja postavka da je za SAD i NATO imperativ da pobede u prvoj bici. Načelo »dobiti prvu bitku« stavlja *težište na početni period rata*, što proističe iz postojećeg odnosa snaga i relativno plitke dubine evropskog ratišta. To podrazumeva visok stepen borbene gotovosti i popunjenosti prvih strategijskih ešelona, kako bi bili u stanju da osloncem, pre svega na bolji kvalitet borbenih sredstava, zaustave protivnika i da mu već u početnom periodu rata ne dozvole dublje prodore i prinude ga na promenu ciljeva ili na političke pregovore. Nužnost dobivanja prve bitke smatra se gotovo apsolutnom potrebom, jer »prva bitka može lako biti i poslednja za NATO, ukoliko je izgube«.

To, međutim, ne znači da se zanemaruju i naredne bitke, niti da se SAD oslanjaju na koncepciju »munjevitog rata u Evropi« (neki njihovi evropski saveznici ove koncepcije poistovećuju). Na-

ime, postoji razlika između prve bitke i munjevitog rata. Munjeviti rat, pre svega podrazumeva napad, duboke prodore, rasecanje odbrambenih snaga protivnika itd., dok se prva bitka može dobiti i odbranom. Ovakvim stavovima SAD nastoje, pre svega, da odbace tradicionalnu »mobilizacijsku koncepciju« koja je podrazumevala koncentraciju snaga pre njihove upotrebe, što je za SAD neprihvatljivo.

U kontekst napora da se nađe efikasan odgovor od »iznenadnog napada sa Istoka« svakako treba smestiti i nedavnu direktivu predsednika Kartera izdatu Pentagonu — da američka strategija u Evropi, nakon perioda nedoumica i javnih zahteva (kongresmen Les Aspin)² za reviziju ranijeg stava o odbrani »svakog nemačkog grumena i busena«, ostaje pri konceptu »forward defense« (»isturene odbrane«) u slučaju sovjetskog konvencionalnog napada, odnosno pri spremnosti da se »na svaki sovjetski atomski udar uzvрати uništavajućim atomskim protivudarom«. Razume se, zagovornici jačanja odbrane Evrope, osetljivi na izvesnu rezervisanost i nedoumice Pentagona, takvu Karterovu odluku su jednodušno pozdravili, svesni veličine sopstvene žrtve radi njene materijalizacije, naročito u osetnom povećanju nacionalnih vojnih budžeta.

Moskva: SAD lansiraju strategiju „realističke odmazde“

Pogledi stratega i mere vojno-političkih krugova Zapada, a pogotovu »uporna, ali uzaludna težnja Pentagona da neutronsom bombom dobije adut vojne nadmoći nad socijalističkim zemljama«, naveli su neke teoretičare u Moskvi da iznesu negativno mišljenje o učestalim teorijama o munjevitoj ratu na Zapadu. (9) Pri tom je podvučen stav: da je uvođenjem u naoružanje neutronske bombe »ispoljena po čovečanstvo najopasnija tendencija za brisanje granica između klasičnog i nuklearnog oružja«; da je vlada SAD, »svojom odlukom o neutronske bombe, kao i o novim tipovima raketa nametnula svetu novu etapu trke u naoružavanju« da je »priznanje nuklearnog pariteta SAD i SSSR podrilo osnovu američke politike s pozicija sile i nuklearne nadmoći«, pa se pojavila neophodnost nove revizije američke vojne doktrine; lansirana je sada važeća strategija realističke odmazde, koja, uostalom, kao i ranije doktrine, stavlja osnovni akcenat na moć strategijskog naoružanja.

² Američki kongresmen L. Aspin ističe da koncepcija »isturene odbrane« staje dodatnih 45 milijardi dolara pa se zalaže da se odustane od takvog koncepta (9).

Šta je pokazao oktobarski bliskoistočni rat?

Razmatrajući iskustva iz četvrtog izraelsko-arapskog rata eksperti na Zapadu naglašavaju značaj iznenađenja koje je imalo strategijsku dimenziju, zatim ističu veliku efikasnost protivtenkovskih i protivavionskih vatrenih sredstava, što je pravo otkrovenje za mnoge odgovorne političare i vojnike u NATO-paktu.(2)

Iznenađenje postignuto u tom ratu na neki način je pobilo tezu nekih američkih eksperata prema kojoj bi napadu prethodio period »upozorenja« u trajanju od 5 do 10 dana, što je dovoljno vreme za formiranje ratnog rasporeda jedinica, poziv rezervistima, organizaciju civilne odbrane, pa i dovlačenje pojačanja iz SAD.

Događaji iz oktobra 1973. godine ukazali su naročito na opasnost od iznenadnog napada protivnika čije su glavne snage već na liniji fronta i koje se mogu brzo ojačati, u kakvoj su poziciji, prema ocenama Zapada, snage Varšavskog ugovora u centralnoj Evropi.

Polazeći od iskustava sa sinajskog fronta, na Zapadu smatraju da bi atlantska odbrana, i pored toga što su respektivne snage masirane »na pozicijama sa kojih mogu u napad«, bila u mnogo težoj situaciji od Izraelaca, jer je prednost ovih drugih u odnosu na Zapad bila i u tome što su Izraelci imali samo jednu vladu, jednu teritoriju, jednu komandu i što su se borili na ograničenom ratištu gde su mogli manevri po unutrašnjim pravcima. Uostalom, problemi na evropskom ratištu bili bi teži ne samo zbog složenosti u organizaciji komandovanja, već i zbog pojačanja koja iz SAD treba da stižu vazdušnim i morskim putem. Istina, Sjedinjene Američke Države su, u oktobarskom ratu, samo za 15 dana, uspostavljenim vazdušnim mostom, prebacile na arapsko-izraelski front 23.000 tona raznog materijala. Međutim, tu se radilo o transportu koji je izvršen u punoj sigurnosti i o količini sredstava koja se po obimu ne može uporediti sa ogromnim potrebama evropskog ratišta, a i da ne govorimo o opasnostima plovidbe Atlantskim okeanom i korišćenja vazdušnog prostora koji bi bili pod udarom protivnika.

To su samo najvažniji razlozi na osnovu kojih neki eksperti na Zapadu smatraju da bi se atlantske snage našle u nepovoljnom položaju u slučaju da budu izložene *munjevitom udaru* snaga kojima raspolažu zemlje Varšavskog ugovora. To je dovelo do zahteva da zemlje NATO-pakta preispitaju strukturu svojih snaga i sredstava, borbene metode i druga strategijska pitanja. Njih, takođe, interesuje kakve je zaključke izvukao SSSR iz oktobarskog rata, koje mere preduzima u organizaciji snaga Varšavskog ugovora i šta menja u svojim ratnim planovima.

Razmatrajući upotrebu *protivtenkovskog i protivavionskog oružja* eksperti sa Zapada su došli do zaključka da bi snage NATO-pakta, u slučaju iznenadnog napada sa Istoka, sigurno podlegle ako ne bi upotrebile nuklearno oružje. »Jer, napadač bi iskoristio izvanrednu vatrenu snagu svog oružja, veoma pokretne i brzo angažovane divizije uz mogućnost da se vrlo brzo zamene svežim jedinicama drugog ešelona.«(1) U tom kontekstu treba ceniti i pisanje britanskog vicemarsala avijacije Stjuarta Menola u uticajnom londonskom »Tajmsu«, koji, u okviru rasprava o neutronskoj bombi, kaže da je reč o jednom »od najefikasnijih zastrašujućih oružja koje je do sada pronađeno, pod pretpostavkom da mi u Evropi i dalje želimo da sprečimo masovne tenkovske i artiljerijske divizije Vašingtonskog pakta da zauzmu Evropu«. (11)

Zbog pomenute pozicije snaga Varšavskog ugovora od Zapada se zahtevaju nova protivtenkovska i protivavionska sredstva koja bi bitno izmenila odnos snaga i značajno ojačala odbrambenu moć atlantskih jedinica. Popunu jedinica NATO-pakta protivtenkovskim i protivavionskim vatrenim sredstvima, bilo bi — po mišljenju vojnih stručnjaka sa Zapada — relativno lako ostvariti, pri čemu ističu da ta sredstva imaju znatne prednosti. Naime, imaju relativno nisku cenu; lako i brzo se nauči rukovati tim oružjem; pružaju velike mogućnosti za maskiranje i zauzimanje rastresitog rasporeda; pozadinsko obezbeđenje je lako i prosto; ta oružja se karakterišu velikom preciznošću, a potrebna im je mala posada.

Iz toga je izvedeno i taktičko načelo: »*Zaustaviti neprijateljsko napredovanje oruđima obilno rasutim na zemljištu, po frontu i dubini, ne pružajući lako ranjive ciljeve.*«(1)

Tako se odbrana može ojačati kratkotrajnim snažnim udarima lakih i malih, pre svega helikopterskih, jedinica, pa i protivnapadima većeg obima, koje bi izvele mehanizovane i oklopne jedinice.

Savremena protivtenkovska i protivavionska sredstva — zaključuju na Zapad — nude *nadmoćnost* odbrane nad napadom. Ta činjenica, međutim, nije izmakla ni sovjetskim vojnim stručnjacima ni rukovodiocima.

Kakve su sovjetske mogućnosti?

Prema nekim izvorima sa Zapada, »sovjetski komandanti su, i pre oktobarskog rata, svesni stvarne promene koju su *upravo* izazvala nova borbena sredstva, razmišljali o mogućnostima i rizicima buduće

velike ofanzive.«(1) General Zeltov je, već 1967. godine, ukazao na eventualne posledice upotrebe vođenog projektila koji je sposoban da pogodi svaki tenk na udaljenju od više kilometara. Polazeći od toga, sovjetski eksperti predlagali su razna nova rešenja. Prema tu- mačenju opet sa Zapada, reč je o tri načina izvođenja napada uprkos novom oružju koje su već imale armije Zapada.(5)

a) Prvi način, u kome bi SSSR upotrebio *nuklearno oružje*, izgleda da je odbačen iz političkih i strategijskih razloga. »Naime, normalno je da Sovjetski Savez ne želi da upotrebi glavno oružje protiv protivnika koji samo u Evropi raspolaže sa 7.000 američkih 'taktičkih' nuklearnih projektila, sposobnih da ugroze celu sovjetsku teritoriju«. Evolucija u doktrini upotrebe nuklearnog oružja dovela je do saznanja da ni jedan ni drugi blok nema koristi od zajedničkog nuklearnog samouništaavanja. Pored toga, sigurno je da, pored ame- ričkih nuklearnih snaga, francuski i britanski nuklearni potencijal takođe doprinosi odvrtaanju.

b) Drugi način dejstva sastoji se u *artiljerijskom napadu*, kojim bi se snažnom i preciznom artiljerijskom vatrom uništila protivten- kovska i protivavionska sredstva protivnikove odbrane. Na Zapadu se smatra da bi sovjetska iskustva iz drugog svetskog rata bila zna- čajna, jer je njihova artiljerija — gustinom vatre koja ranije nikad nije bila ostvarena — imala izvanrednu ulogu tokom uzastopnih na- pada i prodora Crvene armije sve do Berlina.

Ali takva upotreba artiljerije više nije najbolja formula u novim uslovima u kojima bi se izvodila strategijska ofanziva. Naime, mno- štvo protivtenkovskih i protivavionskih vatrenih sredstava u odbrani zahtevalo bi široku decentralizovanu upotrebu vatri i neposredna ba- terijska gađanja, što bi isključilo mogućnost pune koordinacije vatri na višem komandnom stepenu. Sem toga, vanredno visok tempo na- pada je faktor kome bi se dalo prvenstvo u budućem napadu, jer je efikasnost protivtenkovskih i protivavionskih sredstava u neposred- noj zavisnosti od vremena koje im stoji na raspolaganju za inter- venciju. Takav tempo, izgleda, ne može da obezbedi artiljerijski na- pad, zbog čega »artiljerijska formula nije stekla veći broj pristalica. Protiv takvog rešenja su, pre svega, sovjetske tenkovske starešine. Ako bi se primenio takav način napada njihovi tenkovi bi bili izlo- ženi ubitačnoj vatri protivoklopnih sredstava odbrane zbog suviše dugog trajanja artiljerijske pripreme čija se velika dužina trajanja u sadašnjim uslovima smatra neprihvatljivom.«(1)

c) Treće rešenje je »*prethodni prepad*« *pešadijskim oklopnim vozilima* — transporterom (BMP). Za pristalice takvog načina na-

pada najbolje sredstvo u borbi protiv neprijateljevih protivoklopnih sredstava je pešadijsko borbeno oklopno vozilo (BMP), koje raspolaže vođenom protivtenkovskom raketom i topom koje opslužuje jedan član posade vozila.

Napad ovim oklopnim vozilom ima ogromnu prednost, jer obezbeđuje visok tempo operacije koji je neophodan za napredovanje savremene pešadije. Velika brzina oklopnog vozila BMP omogućava brzo dejstvo koje je jedino efikasno protiv savremenih protivtenkovskih sredstava.

Radi se o jednoj vrsti iznenadnog, veoma brzog *prepada* kroz još neuspostavljeni borbeni poredak protivnika ili poredak koji je u fazi obrazovanja.⁽¹⁾

Iznenadenje u ovom slučaju je presudno, jer bi u protivnom napad bio osuđen na neuspeh protiv protivnika koji bi uspeo da se pripremi, čvrsto zaposedne zemljište i koji bi imao mogućnosti da preduzme aktivnu, dinamičnu odbranu, budući da su protivtenkovska i protivavionska sredstva u stanju da vrlo lako menjaju svoje položaje.

Kako organizovati odbranu

Na takve mogućnosti sovjetske strane, veliki broj pisaca i eksperata na Zapadu ponudilo je više rešenja kako bi pojačali »natovski štit«. Ne radi se samo o tome da se planira obilno naoružavanje protivtenkovskim i protivavionskim sredstvima, nego se ujedno preispituju strukture i formacije oružanih snaga i njihove doktrine, strategije i način upotrebe.

Iznećemo neka od tih gledišta. Sa stavovima francuskog majora *Brossolleta*, koji su izazvali mnogo komentara, upoznali smo naše čitaoce.³ Ovom prilikom samo da dodamo da je u toku reorganizacija francuske KoV, pri čemu se nisu mnogo uvažavala mišljenja majora *Brossolleta*, koji je zapostavio mogućnost »prave bitke«. O reorganizaciji francuske armije smo takođe pisali u našem časopisu.⁴

Posle izglasavanja u Parlamentu plana razvoja za 1977—1982, započela je reorganizacija francuskih kopnenih snaga, koja se zasniva na sledećim načelima:

— ukidaju se razlike između operativne vojske i jedinica teritorijalne odbrane;

³ Zlatko Rendulić, *Razmišljanja o teoriji nebitke i modularnim oblicima*, Vojno delo 6/76.

⁴ Svetislav Janković, *Reorganizacija francuske kopnene vojske*, Vojno delo, br. 4/77.

- povećava se broj protivtenkovskih i protivavionskih oružja;
- usvaja se tip divizije koja se po jačini i sastavu nalazi između ranije brigade i ranije divizije.

»Ukratko rečeno, Francuska se orijentiše na divizije lakog tipa, često uzajamno zamenljive i upotrebljive bilo u unutrašnjosti zemlje bilo na frontu, pa čak i izvan Francuske«. (1)

Interesantno je pomenuti gledište potpukovnika *Ferdinand-Otta Mikschea*,⁽⁵⁾ koji predlaže jedan vid aktivne odbrane u kojoj se za posjedanje i držanje zemljišta koriste lake divizije (*Schützendivisionen*). Te divizije, obilno popunjene lakim sredstvima pogodnim za rukovanje, pre svega za borbu protiv tenkova i avijacije, imale bi oko 7.500 do 8.000 ljudi, od kojih bi 2.000 bilo upotrebjeno kao posluga protivtenkovskih oruđa. Svaka divizija držala bi zonu veličine 5×5 km; 3 divizije formirale bi armijski korpus koji bi odgovarao i za pozadinsko obezbeđenje.

Borbeni poredak takve divizije oslanjao bi se na otporne tačke i minska polja, a međuprostori bi bili iskorišćeni za izvođenje odbrane koja ne bi bila odsudna već dinamična i elastična. Pored držanja zemljišta, ta divizija bi imala zadatak da olakša dejstva mehanizovanih jedinica kanalisanjem neprijateljskih napada, zaštitom bokova jedinica u dejstvu, čišćenjem povraćenog zemljišta i sprečavanjem svake neprijateljske infiltracije.

Na položaju koji poseda divizija, Miksche predviđa organizaciju sistema vatrenih tačaka, podzemna skladišta, prepreke svih vrsta, kombinovane sa vatrenim položajima oruđa šahmatski raspoređenih, kako bi se ostvarila potpuna i efikasna protivtenkovska vatra.

Saradnja između oklopnih jedinica i vatrenih tačaka protivtenkovskih oruđa mora biti dobro organizovana i sinhronizovana. Miksche predviđa postavljanje velikog broja protivoklopnih minskih polja koja bi se sinhronizovala sa dejstvom raketa i topova na sopstvenim tenkovima, a ovi bi štitili minska polja i dočekivali vatrom ona protivnička vozila koja bi uspela da ih pređu. Odbrana bi, prema tome, raspolagala sredstvima izvanredne efikasnosti, jer bi neprijatelj morao krčiti put uklješten između mnoštva mina i snažne vatre protivtenkovskih sredstava.

U tome Miksche vidi istinsku aktivnu odbranu koja bi dinamičnom borbom obuhvatala protivnapade, brze promene položaja u taktičkim okvirima i bila sva u znaku stalnog i veštog prilagođavanja prilikama. U tako organizovanoj odbrani protivtenkovska borba — čija su sredstva od individualnog oružja pešaka i topa do vođene rakete i mine — može da postigne izuzetne rezultate. Jer, kako

računa Miksche, 350 raketa sa 2.100 mina stvoriće prepreku na površini od 4 km² koja će biti u stanju da za 2 minuta uništi trećinu od pedesetak tenkova oklopnog puka. Protivavionska vatra, takođe, ima prvorazrednu ulogu u odbrani, gde se potvrđuje tendencija da se klasična artiljerija zameni raketama.

Za slične ideje zalaže se i američki vojni pisac *Stiv Canby* (6), koji je, takođe, pristalica šahmatski organizovane odbrane, sa skladnom podelom zadataka između divizija zaduženih za odbranu (bogato popunjenih protivtenkovskim i protivavionskim oružjem) i drugih snaga obilato naoružanih tenkovima, ispred kojih se kreću lake jedinice opremljene precizno vođenom municijom (PGM — Precision Guided Munitions) radi dejstva neprijateljskih tenkova.

Izgleda da S. Canby, kao i sovjetski stručnjaci, smatra da je, načelno, nemoguć neposredan napad tenkovima, s obzirom na nove mogućnosti odbrane. Postoji, nesumnjivo, izvesna analogija između sovjetske koncepcije o »prethodnom prepadu« pešadijskim oklopnim vozilima BMP i isturanja borbenih sredstava snabdevenih municijom PGM ispred tenkova radi olakšavanja njihovog napredovanja, što predlaže S. Canby.

Canby, kao, uostalom, i Miksche, predviđa izvesno smanjenje snaga u višim taktičkim i operativnim jedinicama. On pripada onoj školi koja preporučuje na evropskom ratištu »odbranu s manje ljudi« (Defence with fewer men).(7)

Ukratko, izložena gledišta pomenutih autora pokazuju do kog se stepena promenila i kakva je tendencija vojne misli na Zapadu. Vojni pisci i stručnjaci su, zaista, svesni vrednosti koju danas imaju protivtenkovska i protivavionska vatrena sredstva u odbrani, što ukazuje na činjenicu da je munjeviti rat, verovatno, izgubio raniju efikasnost. To je podstaklo nova teorijska gledanja i reorganizaciju u oružanim snagama, pre svega kod članica NATO-pakta, koje smatraju da moraju da raspolažu većom mogućnošću u odbrani, naročito od protivničkih oklopnih snaga pomoću konvencionalnog i nuklearnog (neutronskog) oružja.

Promene koje se mogu očekivati u nekim armijama na Zapadu i Istoku

U Sjedinjenim Američkim Državama zahtevalo se znatno povećanje vojnih kredita da bi se obezbedila sredstva za tri kategorije snaga: za stratezijske nuklearne snage; nuklearne snage za evropsko ratište i za klasične — kopnene, pomorske i vazduhoplovne snage.

Sjedinjene Američke Države se zalažu za:

a) *Strategiju isturene odbrane*, koju je lakše realizovati nego izvesti manevar koji se zasniva na izvesnom napuštanju teritorija radi dobitka u vremenu. Tu strategiju biće utoliko lakše sprovesti ukoliko jedinice u neposrednom dodiru s protivnikom raspolažu ultramodernim odbrambenim sredstvima, jer će im ona omogućiti otpor na samoj liniji dodira.

U odbrani Evrope, američka administracija se jedno vreme dvoumila između strategije »isturene odbrane« i svesne rešenosti da se deo teritorije, za slučaj iznenadnog napada snaga Varšavskog ugovora, ne brani po svaku cenu, već da se ona, bez upornije borbe i radi dobitka u vremenu, prepusti neprijatelju. Takve nedoumice su pogađale evropske saveznike, a naročito SR Nemačku, posebno zainteresovanu za doslednost u primeni strategije »isturene odbrane«, odnosno odbrane svake stope zapadnonemačkog tla, tim pre što u pojasu od 100 km od istočne granice živi trećina stanovništva SR Nemačke, a tu se nalazi više od četvrtine njenog industrijskog potencijala. Sada je i Bon odahnuo: Karter u pomenutoj direktivi kaže da američke snage u Evropi treba da budu u stanju da, zajedno sa svojim saveznicima, odbiju eventualni sovjetski napad, pri čemu njihov zadatak treba da bude da eventualno izgubljenju teritoriju, usled iznenadnog napada, što pre ponovno povrate i izbiju na granicu i liniju sa koje je agresija počela. U tom pogledu pripremaju se konvencionalne i nuklearne snage, a svaki partner u NATO — SAD i evropski partneri imaju svoj deo odgovornosti.

b) *Jačanje američkih kopnenih snaga* (povećavanjem na 16 aktivnih divizija) i za *jačanje taktičkog vazduhoplovstva* (formiranjem 4 nova skvadrona).

c) *Ograničeno povećanje i modernizaciju pomorskih snaga*, jer finansijske mogućnosti ne dozvoljavaju da se ostvari program koji je predviđao 600 plovnih jedinica, pa će prioritet biti dat izgradnji površinskih borbenih brodova i protivpodmorničkim podmornicama.

d) *Razvoj vazdušnog i pomorskog transporta*, vojnog i civilnog, da bi se zadovoljile potrebe koje nameću jačanje i podršku evropskog ratišta i potrebe u drugim delovima sveta.

Donald Ramsfeld je isticao da poboljšanja — posebno ona postignuta formiranjem dopunskih brigada u Evropi — ne smeju da dovedu do promena u veličini efektiva. U suštini, američke namere su da učine jedinice snažnijim, pa čak i da lakim pešadijskim divizijama dodele i oklopne jedinice.(8)

Prema tome, cilj Sjedinjenih Američkih Država je da svoje snage naoružaju najboljim oružjem i materijalom, uz veliko povećanje, pre svega, različitog protivtenkovskog i protivavionskog oružja. Da bi se dobile snage i sredstva za formiranje novih jedinica, predviđaju se bitne uštede u ljudstvu i materijalnim sredstvima pozadinskih organa i institucija.

Ipak, i pored svih ušteda, ostajanje pri principu »forward defense« samo između Elbe i Rajne koštaće Karterovu administraciju bar 30 milijardi dolara u narednih pet godina, što znači povećanje vojnog budžeta za 5% godišnje. Predsednik Karter je i pod pritiskom jednog krila Kongresa koje se uporno zalaže za »kresanje« američkih izdataka za odbranu i naoružanje, a naročito za stacionarnije i naoružavanje američkih trupa u Evropi — odobrio da se izdaci za odbranu povećavaju samo za 3% godišnje, čime je sve atlantske saveznike, a naročito najzainteresovaniju SR Nemačku, obavezao da više nego do sada angažuju sredstva za svoju odbranu. To povećanje izdataka za odbranu atlantskih saveznika biće od 3 do 5% godišnje, što će, sudeći po reagovanjima sa Rajne, Temze i drugih zapadnoevropskih zemalja, i pored svih aplauza Karterovoj direktivi, biti veoma nepopularno.

U SR Nemačkoj reorganizacija oružanih snaga je u toku. Osnovna viša taktička jedinica je savremena formacija, »brigada 80«. Radi se o krupnoj reorganizaciji koja će obuhvatiti 36 brigada, od kojih 5 eksperimentalnih već služe za uzor. U ovoj godini odlučiće se o definitivnoj strukturi KoV Bundesvera posle 1978. godine, kada oružane snage treba da *prime novo* naoružanje.

U isto vreme u SR Nemačkoj se mnogo govori o »integriranoj borbi«, koju su nemačke snage već primenjivale na vežbama, o savremenoj opremi koja će biti usvojena, o »oružju treće generacije«, itd. Rakete sa automatskim vođenjem i zaprečni sistemi obrazovani od malih mina i izbacivani artiljerijskim sistemom MARS ili avionom TORNADO, biće u stanju da zaustave protivničke oklopne jedinice za više časova, pa i dana. U SR Nemačkoj se insistira na sprovođenju nove organizacije Bundesvera do 1980. godine, jer će, po njihovoj proceni, do tada i Sovjetski Savez imati potpuno modernizovane snage.

U Sovjetskom Savezu su znatno povećani efektivni divizija. Mehanizovana divizija, koja je imala 10.000 ljudi 1971. a 12.000 ljudi 1975. godine (prema »Military Balance« londonskog Instituta za stratejske studije), ojačava se, tako da sada, prema podacima nemačkih

stručnjaka, ima 14.000 ljudi. Nagoveštava se i brojno povećanje artiljerijskih oruđa od 105 na 165, a raketa od 120 na 700.(1)

Učinjen je veliki napor na poboljšanju borbenih sredstava uopšte, a posebno tenka T-64, koji je snabdeven sistemom za automatsko punjenje 28 zrna i brzo gađanje. Sovjetski Savez je takođe ostvario veliki napredak kod borbenih oklopnih vozila, helikoptera, novih protivavionskih sistema i u zaprečavanju minama. Jačanjem borbenih efektivita divizija doći se osamdesetih godina do znatnog povećanja napadne moći sovjetskih snaga.

Na Zapadu se nadaju da će preduzete reorganizacije vlastitih snaga pojačati atlantsku odbranu i da će biti u stanju da se »suprotstave novoj opasnosti«.(1)

Nuklearno oružje u sadašnjoj situaciji

Ovo razmatranje bilo bi nepotpuno ako se ne analizira nuklearni faktor, koji naročito u poslednje vreme postaje sve aktuelniji, ne samo u vojnoj strategiji već u političkoj i psihološkoj aktivnosti. Posle uspostavljanja nuklearne ravnoteže između SAD i SSSR-a američki stav o upotrebi nuklearnog oružja je vrlo nijansiran. To je evropske saveznike dovodilo u dilemu o američkoj nuklearnoj doktrini, jer, kada se radi o planovima upotrebe nuklearnog oružja, ona nije baš jasno određena. Evropljani, čak, podozrevaju u verodostojnost i pouzdanost američkog obećanja. Oni traže odgovor na pitanje — da li će SAD reskirati uništenje svojih gradova radi spasavanja gradova svojih saveznika u Evropi? Kod njih se javlja i bojazan da do invazije zapadne Evrope ne dođe pre nego što se pristupi efikasnom ostvarenju planiranih mera Vašingtona. Takvo osećanje nije bilo strano generalu de Golu kada se odlučio na povlačenje iz vojne organizacije NATO-pakta. A jedan zapadnonemački general ovako je rezimirao tu vrstu strepnje: »Evropa želi da bude zaštićena, a ne samo oslobođena od Amerikanaca.«(1)

U SAD se često ističe razlika između nuklearnog oružja, namenjenog isključivo za odbranu na atlantskom frontu i strategijskog nuklearnog oružja, tj. onog koje može naneti pustoš na teritoriji SAD i SSSR-a; ta razlika unosi nove dileme kod NATO-saveznika u Evropi. »Sem toga, može se jasno zapaziti neka vrsta prećutnog sporazuma — skoro nesvesnog možda — između Moskve i Vašingtona o uzajamnom poštovanju dveju teritorija ukoliko dođe do nuklearne

bitke, na liniji dodira, između 'taktičkih' sovjetskih i američkih raketa, ne uzimajući u obzir britanska i naročito francuska sredstva čije se upotrebe razmatraju, u suštini, u nacionalnim i evropskim okvirima«. (1)

Takva perspektiva i razvoj događaja naročito uznemirava SR Nemačku, koja strahuje da njena teritorija ne postane meta, ne samo francuskih raketa PLUTON, već i 3.500 sovjetskih i 7.000 američkih raketa, raspoređenih na atlantskom frontu. Izgleda da je u SR Nemačkoj zbog toga i potekao predlog o stvaranju jedne vrste francusko-nemačke antante kojim bi se na neki način osiguralo udruživanje klasičnih snaga i sredstava Bundesvera i nuklearnog oružja Francuske. Verovatno bi tu našla odgovarajući interes i V. Britanija sa svojim nuklearnim potencijalom. Takva razmišljanja se logično nameću evropskim NATO-partnerima, jer oni obezbeđuju najveći deo klasičnih snaga na liniji dodira. Pogotovo što se iz SAD stalno insistira na povećanju doprinosa za te snage. Zbog toga je Evropljanima neshvatljivo da upotreba taktičkih nuklearnih sredstava zavisi isključivo od SAD, jer one, zbog sopstvene bezbednosti, nisu uvek raspoložene za bezrezervnu podršku Evropi. Naime, jedno ispitivanje javnog mnjenja u SAD je pokazalo da je samo 39% stanovnika bilo za to da SAD intervenišu u slučaju napada na zapadnu Evropu. (1)

Kao što smo konstatovali, doktrine na Zapadu i Istoku su doživele određene promene. Posebno je značajno da je sovjetska vojna misao, donekle oslobođena šablona posle pojave »Vojne strategije« maršala Sokolovskog, očito evoluirala. U očima sovjetskih stručnjaka rat više ne mora obavezno biti nuklearan. I američki zvanični stav podržava slično gledište.

Ipak, treba dodati da je Schlesinger (još dok je bio ministar odbrane) zvanično najavio upotrebu taktičkog nuklearnog oružja u slučaju da bude potrebno sprečiti poraz saveznika na evropskom ratištu. U izveštaju Kongresu njegov naslednik D. Ramsfeld potvrdio je tu izjavu i insistirao na tome da je neophodno da NATO raspolaze mogućnošću efikasnog selektivnog odgovora na klasičan napad većeg obima ili ograničen napad nuklearnim oružjem. (7)

Svedoci smo činjenice da američka politika, navodno zbog »suočnosti sa sovjetskim rastućim ratnim potencijalom, koji se stalno usavršava«, istupa sa sve većom ofanzivnošću. (1) U isto vreme, iako se u SAD mogu čuti mišljenja da upotreba nuklearnog oružja nije verovatna, ipak se preporučuje usavršavanje sveobuhvatnog arsenala zemlje, pojačana budnost na liniji fronta i stalna sposobnost za sve vrste protivdejstva.

U tom kontekstu treba posmatrati i najnovije američke stavove o krstarećim raketama i neutronsom oružju, što stvara nove probleme i politici i strategiji. Naime, odluka predsednika Kartera o američkoj orijentaciji na proizvodnju krstarećih raketa i neutronske bombe naišla je na negativan stav ne samo u Moskvi. Ta odluka je tamo protumačena kao podsticaj za dalju trku u naoružanju i svojevrstan pritisak na SSSR, što će se verovatno odraziti na odnose dve velike sile, i ne samo njihove. Posebnu pažnju izaziva nagoveštena mogućnost da se krstarećim raketama i neutronske bombe opreme jedinice NATO-a u Evropi. Neutronska bomba je samo rodonačelnik čitave porodice »mini-nuks« bombe, koje su pogodne za nuklearni rat sa ograničenim ciljem. U SAD se ističe da je ova bomba, pošto spada u taktičko oružje pa nije obuhvaćena SALT pregovorima, veoma pogodna za evropsko ratište. Ukoliko želimo da zaustavimo sovjetske jače snage — govorio je Šlezindžer dok je još bio šef Pentagona — morali bismo da upotrebimo nuklearno oružje, koje bi opustošilo i teritorije naših saveznika. Neutronska bomba, međutim, nema takve nedostatke i saveznici sa Zapada mogu biti spokojniji.

Ako Amerikanci smatraju da će tim putem zadovoljiti zahteve Evropljana i dokazati im svoju rešenost da odlučnije brane atlantski bedem, onda je takva računica veoma dubiozna, jer izaziva podozrenje ne samo druge strane već i većine razumnijih krugova u zemljama NATO-pakta. Navedimo samo mišljenje dva poznata Britanca, lorda Čalfonta i pomenutog vicemarsala avijacije Menola, koji svedoče o podeljenosti i političkih i vojnih eksperata. Prvi u jednoj ranijoj laburističkoj vladi bio je ministar odbrane, a sada je kao vrstan vojni komentator »Tajmsa«, odlučno protiv neutronske bombe i svake njene uloge u Evropi. Uteha mu je da ta »najgora bomba« zasad ne postoji, da je to već bar 15 godina nagoveštavana ali, srećom, neostvarena ideja, tako da »to dosad nije nešto više od sjaja u očima vojnih planera i ima zato još vremena da se spreči da ona uveća već obimna skladišta svega onoga što se naziva oružjima za masovno razoružanje«. Vicemarsal Menol, pak, u neutronske bombe vidi novo, moćno sredstvo, koje će zastrašiti potencijalne protivnike i odvraćati ih od pomisli da zarate. Uostalom, po Menolu, »u Sovjetskom Savezu se takođe radi na neutronske bombe, o čemu je bilo spomena u sovjetskoj vojnoj literaturi pred kraj šezdesetih godina. Ako SSSR već nema tu bombu, pitanje je samo vremena kada će je dodati svojim skladištima kao još jedno vredno oružje«.(11)

Razume se, pomenute vojne mere predsednika Kartera prate i razne političke akcije u okviru teze o »političkom policentrizmu«

i kampanje o tzv. pravima čoveka, zbog čega situacija postaje još neizvesnija. A baš iz nesporazuma supersila proizlaze suštinski problemi bezbednosti Evrope, jer je »linija fronta« najjače izražena baš u Evropi na granicama NATO i Varšavskog ugovora. Na Zapadu bi trebalo da budu više zabrinuti zbog trke u naoružanju i nuklearne eskalacije koju podstiču SAD, nego od navodne opasnosti i »invazije sa Istoka« — čuje se u krugovima vojnih teoretičara.

Ova razmatranja navode na zaključak da se na Zapadu veruje da munjeviti rat, sem u slučaju upotrebe nuklearnog oružja, »nema nikakvog izgleda na uspeh protiv opreznih atlantskih saveznika, dobro snabdevenih svim vrstama protivtenkovskih i protivavionskih borbenih sredstava«. (1) Sigurnost je još očiglednija ako se računa na neutronske bombe, a general Heig je nedavno izjavio da će »jedinice Saveza u Evropi uskoro dobiti neutronske bojne glave«.

Upotreba neutronske bombe na bojištu će sigurno bitno uticati na fizionomiju rata — munjeviti rat ustupa mesto pozicionom, rovovskom ratu. Prodirući pravolinijski velikom brzinom neutroni uništavaju živu silu u vozilima i posade u tenkovima, zaustavljajući njihov prodor. Tako je i sa vojnicima u objektima iznad površine zemlje. Međutim, ljudstvo ukopano u rovovima, u zemlji, ima velike šanse da preživi. Sve ovo ukazuje na to da se savremena ratna veština, odnosno oružana borba, možda vraća starim, poznatim pogledima i rešenjima — »rovovskoj vojni«.

To je samo jedna strana problema — posledica veće trke između napadnih i odbrambenih sredstava čiji je krajnji ishod neizvestan. Zbog toga, ipak, treba sačekati sa »velikim i isključivim zaključcima«, pri čemu se moraju uvažavati sva iskustva i prednosti koja su pokazala protivoklopna i protivavionska sredstva u oružanim sukobima u poslednje vreme, a naročito u izraelsko-arapskom ratu 1973. godine, pri čemu trend razvoja oklopnih snaga i nuklearnog oružja, naročito taktičkog nivoa, ne sme biti zanemaren.

Kad je reč o politici i globalnoj strategiji onda se, na bazi iznetih razmišljanja eksperata na Zapadu, kao zaključak nameće ovakav stav: »Naša globalna orijentacija mora biti 'totalna odbrana' — vojna, ali isto tako politička, pa i socijalna, ali i politika *detanta* sa Sovjetskim Savezom. To je težak zadatak. Ali, samo po toj dvostrukoj ceni Zapad može otkloniti potencijalan napad, pre svega munjeviti rat.« (1)

Mihajlo VUČINIĆ

LITERATURA:

1. Schneider, Fernand-Thiebaut: Treba li reći zbogom munjevitom ratu? (Adieu au Blitzkrieg?), *Revue militaire suisse*, 122 (1977) 1, januar, s. 2—21.
2. »The Arab-Israel War, October 1973 — Background and events«, od Flizabeth Monroe i generala A. H. Farrar-Hockley (*Adelphi Papers* № 111, de l'IISS de Londres).
3. »Reflexions sur la guerre du Kippour«, *Le monde moderne*, № 5, mars 1974.
4. »The Soviet Anti-Tank Debate«, Phillip A. Karber, u časopisu *Survival* od maja 1976.
5. Ferdinand-Otto-Miksche, *Vom Kriegsbild*, Editions Seewald, 1976.
6. Stiv Canby »The Alliance and Europe: Part IV, Military Dokctine and Tehnology, *Adelpfri Papers*« № 109.
7. Kenneth Hunt »The Alliance and Europe: Part II: Defence with fewer Men«, (*Adelphi Papers*, № 98, 1973.).
8. »Report of Secretary od Defense Donald H. Rumsfeld to the Congress on the FY 1977 Budget«.
9. Briga za svaki »nemački grumen« (*Politika*, 2. septembar 1977. god.).
10. N. Petrov, Teorija »kratkotrajnog rata«. Prikaz u »*Vojnom delu*«, 6/77.
11. Polemika na Temzi o neutronske zracima (*Politika*, 9. avgusta 1977. god.).